

KO‘CHALARIMIZ NIMA UCHUN TOZA EMAS? BUNGA KIM AYBDOR?

Muallif: Rizaxo‘jayeva Mohirabonu

E-mail: rizaxojayevamohirabonu@gmail.com

Ekologiya haqida gap ketganda, eng avvalo, ko‘z o‘ngimizda atrof-muhitning tozaligi, havoning sofliigi va ko‘chalarimizning sihat-salomatligi gavdalanadi. O‘zining maftunkorligi, tinchligi va osoyishtaligi bilan kun sayin yangilanib, taraqqiy etib borayotgan mamlakatimizda, achinarlisi shundaki, ekologik muammolar ham keskin ravishda ortib bormoqda. Bu esa nafaqat tabiatga, balki butun O‘zbekiston fuqarolarining salomatligiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatayotganini ta‘kidlasam, aslo adashmagan bo‘laman. Xo‘sh, bu kabi muammolarning oldi qanday olinadi? Qaysi soha vakillariga murojaat qilish lozim? Bu ahvolga aslida kim yoxud nima sababchi bo‘lmoqda? Bunday savollar ko‘plab kishilarning ongini band etib kelmoqda.

Ekologiya — nima va u nimani o‘rgatadi?

Avvalo, ekologiyaning o‘zi nima ekanligiga aniqlik kiritib olaylik. Ekologiya — bu tirik organizmlar va atrof-muhit o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni, ularning bir-biriga ta‘sirini o‘rganuvchi fan sohasidir. Ushbu fan nafaqat tabiat qonuniyatlarini, balki inson faoliyatining tabiatga ko‘rsatayotgan ta‘sirini ham chuqur tahlil qiladi. Hech shubhasiz, ekologiyaga oid muammolarning aksariyati turli-tuman zavod va fabrikalarning to‘xtovsiz ishlab turishi, shaxsiy avtomobillar sonining yildan-yilga ko‘payib borishi va ulardan chiqayotgan zaharli gazlarning havoga to‘siqsiz tarqalishi natijasida yuzaga kelmoqda.

2024-yilgi Ekologik Faollik Indeksi (EPI) hisobotida chiqindilarga eng boy bo‘lgan beshta davlat aniqlangan edi. Ammo xalqaro tadqiqotlarga ko‘ra, O‘zbekiston ushbu ko‘rsatkich bo‘yicha o‘rta qatorni egallagan, ya‘ni mamlakatimiz na haddan ortiq chiqindilarga boy, na ideal darajada toza hisoblanadi. Bu holat bir tomondan ozgina taskinlik bersa, ikkinchi tomondan, ertaga vaziyat yanada yomonlashishi mumkinligidan ogohlantiradi.

Obodonchilar mehnati va unga nisbatan munosabat

Bundan tashqari, obodonlashtirish vakillarining fidokorona mehnati evaziga yurtimiz kun sayin yanada go‘zallashib bormoqda. Ularning kechayu kunduz, issiqda ham, sovuqda ham qilayotgan benazir mehnati haqiqatan ham tahsinga sazovordir.

Biroq, achinarlisi shundaki, oxirgi paytlarda jamiyatimizning bir qismi tomonidan ushbu insonlarning mehnatini qadrlamaslik holatlari ham uchrab turibdi. Ko‘cha-kuylarga axlat tashlash, yashil maydonlarni beparvolik bilan poymol qilish kabi holatlar bunga yorqin misol bo‘la oladi.

Mutasaddi mutaxassislarning fikriga ko‘ra, ba’zi mansabdor shaxslarning o‘z vazifasiga sovuqqon munosabati, shuningdek, yuqorida ta’kidlab o‘tilgan texnika vositalarining tobora ko‘payib borishi natijasida ekologik muammolarga, qo‘shirnoq ichidagi “insonlar” deb atalishga arzimaydigan kishilarning o‘ylamasdan qilgan harakatlariga ham guvoh bo‘lmoqdamiz. Demak, bu boradagi aybni faqat bir tomonga yopishtirib qo‘yish to‘g‘ri emas — masala ko‘p qirrali bo‘lib, unda davlat idoralari, korxonalar va har bir fuqaroning o‘z hissi bor.

Yechim — birgalikdagi mas’uliyatda

Mening xulosam shuki, atrof-muhit bilan bog‘liq muammolarning oldini olish bo‘yicha amaliy ishlarni kengroq ko‘lamda ko‘rib chiqish lozim. O‘tgan yili Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan 2025-yil “Atrof-muhitni asrash va yashil iqtisodiyot yili” deb e’lon qilingan edi. Ushbu tashabbusga ko‘ra, “Yashil makon” umummilliy loyihasi doirasida tizimli ravishda olib borilayotgan ishlar ekologiyaga oid muammolarni kamaytirishning samarali yechimlaridan biri bo‘la oladi.

Albatta, davlat darajasidagi loyihalar muhim, ammo har bir fuqaroning o‘z ko‘chasiga, hovlisiga va atrofidagi tabiatga bo‘lgan munosabati ham katta ahamiyatga ega. Axloqiy tarbiya, ekologik savodxonlikni oshirish, yoshlarda tabiatga mehr-muhabbat uyg‘otish — barchasi birgalikda olib borilsa, ko‘chalarimiz yanada tozaroq, havomiz yanada sofroq bo‘lishiga olib keladi. Zero, ozoda ko‘cha — sog‘lom jamiyatning ko‘zgusidir.